

Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal

Werkingsverslag 2010

COLOFON

Redactie

Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal
Agentschap Sociaal-cultureel werk voor Jeugd en
Volwassenen
Bart De Boiserie
Arenbergstraat 9
1000 Brussel
www.sociaalcultureel.be/volwassenen/gebarentaal.aspx
02 553 42 01

Verantwoordelijke uitgever

Mieke Van Herreweghe
Voorzitter van de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal

Vlaamse overheid

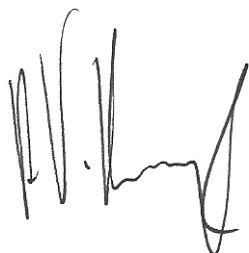
1. WOORD VOORAF

2010 was het tweede volledige werkingsjaar van de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal. Er werd dit jaar vooral ingezet op een aantal inhoudelijke thema's die vandaag van het grootste belang zijn voor de Vlaamse Dovengemeenschap: cultuur, media, onderwijs en tolken Vlaamse Gebarentaal. In dit werkingsverslag geven wij u een beeld over de prioriteiten die de commissie naar voren schuift.

Op 26 april 2011 werd de vijfde verjaardag van de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal gevierd. Naar aanleiding van dit gebeuren sprak minister Joke Schauvliege, als uitvoerend minister voor wat betreft het decreet houdende de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal, de pers toe met een boodschap die we als Adviescommissie erg smaken¹. Enerzijds wijst de minister op de reeds afgelegde weg en de gemaakte vorderingen, aan de andere kant geeft de minister ook aan dat we niet achterover mogen leunen en dat er nog veel werk aan de winkel is: *“Er is nood aan meer en beter toegankelijk onderwijs, middelen voor wetenschappelijk onderzoek, tolkvoorzieningen, tolkopleidingen, VGT in de media.”* Het zijn ook deze thema's die in dit werkingsverslag aan bod zullen komen.

Als Adviescommissie willen wij ons ook aansluiten bij de overtuiging van minister Schauvliege dat Vlaanderen *“als één van de meest welvarende regio's in Europa, moet mee zijn met de internationale ontwikkelingen en moet aansluiting vinden bij Europese regio's die inzake gebarentaal en Dovengemeenschappen het voorbeeld geven.”* Naast de verantwoordelijkheid van de politiek om hiertoe de nodige voorwaarden te scheppen, wil de Adviescommissie vanuit haar opdracht mee aan deze kar trekken en ervoor zorgen dat Vlaanderen in de toekomst inderdaad mee kan zijn met de Europese landen die de leiding nemen inzake het realiseren van linguïstische en culturele rechten voor de Dovengemeenschap.

Tegelijkertijd moeten we toch ook wijzen op een nijpend probleem omtrent financiering. De middelen die in het kader van het decreet uitgetrokken werden voor de Adviescommissie zelf, maar ook voor de gesubsidieerde projecten en het erkende kenniscentrum omtrent Vlaamse Gebarentaal (de vzw Vlaams GebarentaalCentrum), schieten schromelijk te kort om alle doelstellingen op een fatsoenlijke manier te kunnen behalen. Indien Vlaanderen aansluiting wil kunnen vinden bij de bovenvermelde Europese regio's, zal de politiek hier in een volgende periode ook haar verantwoordelijkheid moeten nemen en meer middelen moeten voorzien.

Prof. Dr. Mieke Van Herreweghe
Voorzitter van de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal

¹De integrale toespraak is terug te vinden als eerste bijlage bij dit verslag.

INHOUDSTAFEL

1. WOORD VOORAF	3
2. OPDRACHT	7
3. SAMENSTELLING	9
4. WERKING	13
4.1 Subcommissies	13
4.1.1 <i>Subcommissie Cultuur</i>	14
4.1.2 <i>Subcommissie Media</i>	14
4.1.3 <i>Subcommissie Onderwijs</i>	15
4.1.4 <i>Subcommissie Tolken</i>	17
4.2 Algemene vergadering Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal	19
4.2.1 <i>Oprichting en opvolging van de subcommissies</i>	19
4.2.2 <i>Samenstelling van de commissie</i>	19
4.2.3 <i>Vergadertaal tijdens de commissievergaderingen en vergaderinfrastructuur</i>	19
4.2.4 <i>Projecten Vlaamse Gebarentaal</i>	20
4.2.5 <i>Sensibilisering en externe communicatie</i>	20
4.2.6 <i>Uitgebrachte adviezen en opvolging</i>	21
4.2.7 <i>Externe vertegenwoordiging</i>	21
4.3 Enkele cijfers	22
5. Toekomst	23
Lijst van bijlagen	24

2. OPDRACHT

De commissie heeft als opdracht: *“adviezen uit te brengen en voorstellen te formuleren in verband met alle aangelegenheden die betrekking hebben op of een weerslag kunnen hebben op het gebruik van de Vlaamse Gebarentaal. De commissie formuleert deze adviezen en voorstellen op eigen initiatief, op aanvraag van het Vlaams Parlement of van de Vlaamse Regering.”*²

Aangezien Vlaamse Gebarentaal (VGT) gebruikt wordt in alle mogelijke omgevingen waar men taal gebruikt, is het werkingsdomein van de commissie erg uitgebreid. Hoewel de minister bevoegd voor Cultuur belast is met de uitvoering van het decreet, zijn er heel wat andere beleidsdomeinen waarbinnen VGT aan bod komt. Het beleid binnen bijvoorbeeld de domeinen Cultuur, Onderwijs, Welzijn, Werk, Media en Gelijke Kansen, kan van belang zijn voor het gebruik van VGT.

² Decreet VGT, artikel 3, §1.

3. SAMENSTELLING

Bij de samenstelling van de commissie dient er met een aantal zaken rekening gehouden te worden³. Naast de klassieke regeling voor de man/vrouwverhouding die bepaalt dat er maximaal 2/3e van de commissieleden van hetzelfde geslacht mogen zijn, is het ook verplicht om leden te benoemen zodat er telkens minstens één commissielid benoemd is dat één of meerdere van volgende categorieën vertegenwoordigt:

- verenigingen van dove gebarentaalgebruikers;
- ouders van dove kinderen die Vlaamse Gebarentaalgebruikers zijn;
- scholen voor buitengewoon onderwijs type 7;
- lesgevers Vlaamse Gebarentaal;
- tolken Vlaamse Gebarentaal;
- taalkundigen met expertise op het vlak van gebarentaalonderzoek.

De commissie dient ook voor minstens de helft uit Dove personen te bestaan.

Vanaf januari 2010 vervingen mevrouw Isabelle Heyerick en de heer Sven Noben twee ontslagnemende commissieleden. In de loop van 2010 nam mevrouw Isabelle Smessaert ontslag uit de commissie. Eind 2010 lanceerde de adviescommissie een open oproep met het oog op vervanging voor mevrouw Smessaert. Begin 2011 werd de heer Johan Baerts benoemd tot vervanger voor mevrouw Smessaert. Hieronder een overzicht met de namen van de commissieleden, datum van benoeming en/of ontslag, alsook de vermelding van de categorie waartoe zij behoren.

Naam	Expertise
Boonen Diane	Doof, Vlaams Gebarentalige, expertise op het vlak van onderzoek en onderwijs van VGT. Voormalig medewerker bij Fevlado. Bestuurslid van het Vlaams GebarentaalCentrum. Opvoedster bij het Koninklijk Instituut voor Doven en Slechthorenden (KIDS) in Hasselt.
Baerts Johan (vanaf januari 2011)	Horend, werkt al 33 jaar met dove en slechthorende jongeren en sinds zes jaar verantwoordelijke voor de afdeling doven en slechthorenden bij het Koninklijk Instituut voor Doven en Slechthorenden (KIDS) in Hasselt. Maakt ook deel uit van het begeleidingsteam van KIDS. Daarnaast ook tolk Vlaamse Gebarentaal en lid van European Society for Mental Health and Deafness (ESMHD).
De Clerck Goedele	Doof, expertise op het vlak van etnografisch onderzoek naar identiteitsvorming van dove rolmodellen, doctor in de vergelijkende cultuurwetenschappen. Postdoctoraal onderzoeker bij het Centrum voor Interculturele Communicatie en Interactie (Universiteit Gent).

³ Decreet VGT, artikel 3.

De Maere Hilda	Horend, CODA (kind van dove ouders), heeft een doof kind. Voormalig bestuurslid van ODOK (Ouders van Dove Kinderen) en kinderclub DOKIJO. Tolk Vlaamse Gebarentaal, docent in de tolkenopleiding VSPW Gent en coördinator in de afdeling VGT in de VSPW Gent.
De Meulder Maartje	Doof, activisme (mede-oprichter van DAF, indiener van de petitie voor de erkenning van de VGT), MscDeaf Studies (University of Bristol), 2006-2011 voormalig medewerker belangenverdediging Fevlado (voornamelijk rond de thema's onderwijs en media), voormalig educatief medewerker Fevlado-Diversus (vooral projecten voor de Dovengemeenschap en ouders van dove kinderen). Sinds voorjaar 2011 doctoraatsstudent Universiteit Jyväskylä: onderzoek over wensen van Dovengemeenschappen op vlak van erkenning gebarentaal.
De Witte Dirk	Horend, directeur van het tolkenbureau CAB, dat tolken VGT coördineert namens de Vlaamse Gemeenschap. Voordien verantwoordelijke in het vormingswerk voor doven en actief in de belangenverdediging. Diploma tolk VGT.
Dima Milan	Horend, ouder van twee dove kinderen en tolk Vlaamse Gebarentaal.
Eeckhoudt Eddy (ondervoorzitter)	Doof, vooral ervaring op het vlak van dovensport, nationaal en internationaal, bij de Vlaamse Dovensportbond (VDSB) en Koninklijk Sportverbond der Doven van België (KSVDB).
Heyerick Isabelle (vanaf januari 2010)	Horend, taalkundige met ervaring op het vlak van onderzoek naar VGT en tolk VGT.
Noben Sven (vanaf januari 2010)	Doof, expertise gebarentaalmedia, ervaringsdeskundige en bedrijfsleider. Cultureel Doof en Vlaams Gebarentalige.
Smessaert Isabelle (tot mei 2010)	<i>Horend, mede oprichtster en lobbywerker van het Doof Actie Front (DAF), lid expertengroep onderwijs van Fevlado. Voornamelijk expertise op het vlak van onderwijs aan dove leerlingen. Ook tolk VGT.</i>
Van Herreweghe Mieke (voorzitter)	Horend, taalkundige (docent aan de Universiteit Gent) met expertise in onderzoek naar en onderwijs van VGT. Stichtend lid en voormalig voorzitter van het Vlaams GebarentaalCentrum. Diploma tolk VGT.
Vercruyssen Kathleen	Doof, Vlaams Gebarentalige, medewerker Dovencultuur in secundair onderwijs en MPI bij het Koninklijk Orthopedagogisch Centrum Antwerpen, voormalig educatief medewerker van Fevlado-Diversus en (bestuurs)lid van verschillende Dovenverenigingen (Vlaams en internationaal) Bachelor of Arts in Deaf-studies, Gallaudet University, Washington DC, USA...

Vermeerbergen Myriam	<p>Horend, al meer dan 20 jaar bezig met onderzoek naar de grammatica van de Vlaamse Gebarentaal en betrokken bij andere vormen van taalkundig onderzoek omtrent VGT, bij cross-linguïstisch gebarentaalonderzoek en bij onderzoek naar de relatie tussen gebarentalen en gesture. Onderzoek, redactie en regie-assistentie voor "Een Wereld van Gebaren": 26-delige reeks tv-programma's over gebarentaal en de Dovengemeenschap in Vlaanderen. Vele publicaties over VGT en gebarentalen en gebarentaalkunde in het algemeen en ook, in mindere mate, over socio-culturele aspecten van Doof-zijn. Momenteel betrokken bij de integratie van VGT in de bachelor Toegepaste Taalkunde en de Master in het Tolken van Lessius. Mede-oprichtster en huidig voorzitter Vlaams GebarentaalCentrum: mede-oprichtster Sign Language Linguistics Society; voormalig expert gebarentaalkunde voor WFD. Ruime ervaring in het onderwijzen over de grammatica van VGT en over gebarentaalkunde (ook aan gebarentaligen).</p>
Verstraete Filip	<p>Doof, Vlaams Gebarentalige, tolkgebruiker, dove vader van drie dove kinderen, dove familie, medewerker belangenbehartigingen voorzitter van Fevlado, expertise rond toegankelijkheid, tolken, dovencultuur en -onderwijs. Coördinatie ledenbeweging van dovenclubs en dovenorganisaties,... Kent het situatie van dovensport situatie perfect, voormalig deelnemer aan nationale en internationale competities.</p>
Vlerick Serge	<p>Doof, Vlaams Gebarentalige, docent VGT in de tolkenopleiding van de VSPW te Gent en acteur.</p>

4. WERKING

In de afgelopen jaren is gebleken dat er bijzonder weinig vragen gekomen zijn vanuit de Vlaamse overheid of andere overheden. Daarom werd besloten om zelf meer initiatief te nemen. Zoals aangekondigd in het vorige werkingsverslag werd vanaf 2010 gestart met thematische subcommissies die elk binnen hun thema adviezen en voorstellen zullen formuleren die dan finaal goedgekeurd en uitgebracht worden door de Adviescommissie VGT. De commissie werkt daardoor vanaf 2010 met twee niveaus: subcommissies, die voorbereidend en technisch werk uitvoeren, en de algemene vergadering, die de werking in de subcommissies opvolgt en die adviezen en voorstellen goedkeurt voor ze verder verspreid worden. Deze werkwijze zorgt er ook voor dat de agenda van de algemene commissievergaderingen kan beperkt worden tot essentiële punten en dat voorbereidende inhoudelijke en technische punten de vergaderingen niet domineren. We geven in wat volgt eerst een overzicht van de werking van de verschillende subcommissies en gaan daarna in op de werking van de algemene vergadering van de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal.

4.1 Subcommissies

Bij de aanvang van 2010 werden volgende subcommissies opgericht:

- Cultuur
- Media
- Onderwijs
- Tolken

De onderwerpen van deze subcommissies weerspiegelen de belangrijkste thema's op de agenda van de Vlaamse en internationale Dovengemeenschap. Bij de opstart van de subcommissies werden de vaste leden bepaald en er werd een trekker aangesteld. Naast de vaste leden kunnen andere commissieleden, al naargelang de geagendeerde punten en nodige expertise of interesse, deelnemen aan vergaderingen van subcommissies. De subcommissies kregen de opdracht om zelf een voorstel te formuleren in verband met de prioritair te behandelen punten. Ter inspiratie voor deze afbakening en voor de concretere uitwerking van deze thema's werden het boek "Wat [gewenst/geweest] is"⁴ en de tekst "The protection and promotion of sign languages and the rights of their users in Council of Europe member states"⁵ gebruikt. De door de subcommissies voorgestelde prioriteiten werden door de algemene Adviescommissie VGT besproken en goedgekeurd. In wat volgt geven we per subcommissie een overzicht per subcommissie met samenstelling, prioriteiten en een stand van zaken met betrekking tot output.

⁴Wat [geweest/gewenst] is, organisaties van en voor doven in Vlaanderen bevraagd over 10 thema's (red. Vermeerbergen Myriam en Van Herreweghe Mieke, 2008).

⁵The protection and promotion of sign languages and the rights of their users in Council of Europe member states: needs analysis (Verena Krausneker, Integration of People with Disabilities Division, Social Policy Department, Directorate General of Social Cohesion, Council of Europe, 2008). Deze tekst werd in opdracht van de Adviescommissie vertaald naar het Nederlands en is te downloaden via http://www.sociaalcultureel.be/volwassenen/gebarentaal_adviescommissie.aspx.

4.1.1 Subcommissie Cultuur

Samenstelling

Eddy Eeckhoudt (trekker), Diane Boonen, Sven Noben en Serge Vlerick.

Bijeenkomsten

Er waren geen bijeenkomsten in 2010.

Prioriteiten

Het werk in de subcommissie Cultuur verloopt moeizaam. In haar vergadering van 13 juli 2010 uitte de plenaire vergadering haar bezorgdheid hierover en besloot ze daarom zelf een prioriteitenlijst op te stellen. De algemene Adviescommissie VGT bepaalde in eerste instantie dat de subcommissie Cultuur een voorstel diende uit te werken voor de festiviteiten rond de vijfde verjaardag van de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal op 26 april 2011. Tevens werd bepaald dat de werking van de subcommissie Cultuur als belangrijkste onderwerp Dovencultuur heeft en de cultuur van de Vlaamse Gebarentaligen, en niet de toegankelijkheid van culturele initiatieven en evenementen. Daarom werd ook voorgesteld dat de subcommissie zou kijken of het mogelijk is VGT en Dovencultuur meer bekendheid te doen krijgen in bredere culturele kringen.

Stand van zaken

Op 21 oktober 2010 presenteerde de trekker van de subcommissie Cultuur aan de algemene vergadering een plan van aanpak voor een evenement rond de vijfjarige erkenning van VGT. Het plan werd door de algemene vergadering verder ontwikkeld. Vele organisaties zegden hun medewerking toe en de coördinatie van het geheel werd toevertrouwd aan vzw Fevlado.

4.1.2 Subcommissie Media

Samenstelling

Maartje De Meulder (trekker) en Sven Noben

Bijeenkomsten

10 maart, 14 april en 26 mei

Prioriteiten

Gemeenschapsmedia voor en door dove gebarentaligen, een infomagazine voor kinderen en jongeren in VGT (cf. Karrewiet van Ketnet) en opleiden en inzetten van Dove tolken/presentatoren in de Vlaamse Media.

Stand van zaken

De subcommissie media maakt in haar prioriteiten een onderscheid tussen gemeenschapsmedia en toegankelijke media. Met gemeenschapsmedia wordt bedoeld media voor en door dove gebarentaligen. Dit veronderstelt dus het creëren van nieuwe visuele media. Toegankelijke media betekent dat bestaande programma's aangepast worden op zo'n manier dat ze voor dove gebarentaligen toegankelijk en aangenaam zijn, bijvoorbeeld door het inzetten van een (dove) tolk of een dove presentator/nieuwslezer. Op de Vlaamse openbare omroep VRT is Vlaamse Gebarentaal nagenoeg onzichtbaar. Wat betreft VGT op TV beschouwt men kinderen en jongeren als een erg belangrijke doelgroep: ondertiteling is ontoereikend voor hen omdat ze nog niet kunnen lezen of omdat het te snel gaat. Een programma in VGT voor dove kinderen en jongeren is toegankelijk, maar verhoogt ook het zelfbewustzijn en het zelfbeeld. Dergelijk programma biedt ook een rolmodel.

Uit onderzoek blijkt dat dove personen voor informatieverwerving via gebarentaal op televisie of internet een dove presentator, nieuwslezer of tolk verkiezen boven een horende tolk. Een dove tolk of presentator zou de aandacht van het publiek beter kunnen vasthouden en meer ontspannend zijn om te volgen dan een horende tolk, uiteraard indien de dove tolken hiervoor een degelijke opleiding genoten hebben. Technische hulpmiddelen als autocue of het inschakelen van horende tolken achter de schermen maakt dit mogelijk in verschillende situaties, ook voor live-uitzendingen of evenementen. De subcommissie Media wil de aandacht vestigen op de noodzaak aan opleidingsmogelijkheden voor dove tolken en de mogelijkheden om dergelijke dove tolken in te zetten.

Adviezen

Naar aanleiding van de nieuwe beheersovereenkomst tussen de Vlaamse overheid en de Vlaamse Radio- en Televisieomroep, schreef de voorzitter van de Adviescommissie VGT, op basis van het werk van de subcommissie, een advies met de vraag naar aandacht voor VGT op de VRT. Dit advies werd met de leden van de subcommissie afgetoetst, door de algemene vergadering goedgekeurd en in 2011 voorgesteld aan de commissie Cultuur, Jeugd, Sport en Media(zie ook punt 4.2.6).

4.1.3 Subcommissie Onderwijs

Samenstelling

Isabelle Smessaert (trekker, wordt wegens ontslagname door Milan Dima vervangen), Diane Boonen, Johan Baerts, Hilda De Maere, Milan Dima, Mieke Van Herreweghe en Myriam Vermeerbergen.

Bijeenkomsten

23 april 2010, 4 juni 2010

Prioriteiten

Als allerbelangrijkste prioriteit werd de algemene aanpak van het onderwijs aan dove leerlingen naar voren geschoven. De organisatie van het onderwijs aan dove leerlingen in Vlaanderen vraagt om hervormingen. De Adviescommissie VGT bracht op 15 september 2009 in verband met de inzet van tolken VGT in het onderwijs en de toegankelijkheid van onderwijs voor dove leerlingen een advies uit aan de minister van Onderwijs. Als reactie op dit advies ontving de commissie een brief (zie bijlage) waarin verwezen werd naar het dossier rond 'leerzorg'. Het dossier leerzorg en ook de algemene situatie in het onderwijs zullen door de subcommissie onderwijs continu opgevolgd worden.

De situatie in onderwijs voor dove leerlingen is een moeilijk te veranderen gegeven waarbij het niet mogelijk is om op korte termijn zichtbare resultaten te behalen. Hervorming van het onderwijs aan doven is een prioritair punt en wordt opgevolgd. Niettemin wordt gekozen om het grootste deel van de energie en tijd te investeren in het informeren en sensibiliseren. Vele problemen in het onderwijs aan dove leerlingen worden veroorzaakt door onwetendheid en desinformatie. De subcommissie Onderwijs wil hierop inzetten door:

- Het aanpakken van onwetendheid en het verschaffen van correcte en neutrale informatie aan ouders, leerkrachten, leerlingenbegeleiders, opvoeders, (para)medici e.d. omtrent VGT, Doofheid, taalontwikkeling e.d. via informatieverstrekking op een website.
- Aangezien ouders van dove kinderen vaak hun eerste en soms enige informatie verkrijgen via (para)medici, is het belangrijk dat deze professionelen, naast hun louter medische visie op Doofheid, ook op de hoogte zijn van VGT en Dovencultuur. Ook de inspectie voor het dovenonderwijs is hiervan te weinig op de hoogte. De subcommissie acht daarom bijscholing en/of workshops of andere initiatieven voor professionelen omtrent VGT en Dovencultuur wenselijk.

Stand van zaken

- Rond leerzorg werden er ondertussen nog geen vorderingen gemaakt door het onderwijsbeleid.
- Om correcte en neutrale informatie over VGT, Doofheid, Dovencultuur etc. aan te bieden aan ouders, grootouders en professionelen uit het onderwijs aan dove kinderen, werd beslist een website op te zetten die allerlei relevante en vaak gestelde vragen bevat omtrent de vermelde thema's. Voor elke vraag zal een expert ter zake verzocht worden een antwoord te formuleren. Er werd een lijst van relevante vragen opgesteld. In de toekomst zullen experts gezocht worden die antwoorden kunnen formuleren. Voor de subcommissie Onderwijs is het erg belangrijk dat de vragen en antwoorden op een website gepubliceerd worden die een officiële en neutrale uitstraling heeft. Er wordt gedacht aan Vlaamse overheidssites (Cultuur, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Kind en Gezin...).

- Workshops en bijscholing van (para)medici en andere professionelen: dit punt zal opgenomen worden van zodra het werk rond de informatieve website is afgerond.

4.1.4 Subcommissie Tolken

Samenstelling

Dirk De Witte (trekker), Hilda De Maere, Maartje De Meulder, Isabelle Heyerick, Mieke Van Herreweghe, Myriam Vermeerbergen en Filip Verstraete.

Bijeenkomsten

14 april 2010, 31 mei 2010, 25 augustus 2010, 16 december 2010

Prioriteiten

De subcommissie bepaalde volgende prioriteiten:

- De deontologische code voor tolken VGT: er is nood aan een actualisering van de codes in de domeinen Welzijn, Werk en Onderwijs (in afstemming met de werkgroep tolken van de koepel van de Vlaamse dovenscholen, de CORA). Bij de ontwikkeling van actuele codes moet ook rekening gehouden worden met het nieuwe concept van afstandstolken⁶ en met mogelijke andere domeinen zoals justitie, medische settings e.d.
- Kwaliteitsverbetering van tolken VGT: kwaliteitsverbetering, -monitoring en/of -bewaking is vandaag onbestaande. Er is nood aan mogelijkheden tot bijscholing, gespecialiseerde opleidingen en een systeem van hernieuwbare erkenning in plaats van de huidige erkenning die verworven is voor het leven.
- Tolkbewustzijn bij gebruikers van tolken VGT en doofbewustzijn bij de tolken.
- Afstandstolken: uittekenen van opleiding, code, administratieve regels. Dit gegeven is onderwerp van een overleg tussen het Vlaams Communicatie Assistentie Bureau voor Doven (CAB), de Federatie van Vlaamse Dovenorganisaties (Fevlado) en de Beroepsvereniging van Vlaamse Gebarentaal Tolken (BVGT) en wordt daarom niet actief opgenomen binnen de subcommissie.
- Rechten van dove gebruikers op het vlak van tolkvoorzieningen: pakketten tolkuren, reiskosten, voorwaarden e.d. Ook dit is onderwerp van overleg tussen het CAB, Fevlado en het BVGT en wordt hier niet actief opgenomen.

⁶Afstandstolken is een tolkvoorziening die gebruik maakt van beeldtelefonie.

Stand van zaken

- Deontologische code: De subcommissie werkt een algemene deontologische code uit met een aantal basisregels die in elke setting van kracht zijn. Bij de algemene code kunnen een aantal bijlagen gevoegd worden met richtlijnen per specifieke setting, zoals bijvoorbeeld onderwijs, justitie, gezondheidszorg, etc. De werkgroep tolken van de CORA gaat akkoord met deze aanpak. Met het oog op een gedragen voorstel voor een nieuwe code, worden ook andere belanghebbende organisaties, zoals de CORA en BVGT in het proces betrokken. Aan het VSPW is een intussen eindwerk van start gegaan waarin buitenlandse deontologische codes onder de loupe genomen worden. Als het klaar is, kan het door de subcommissie als voorbereidend werk gebruikt worden. Enkele leden van de subcommissie begeleiden dit eindwerk.
- Kwaliteitsbewaking tolken VGT: Met het oog op kwaliteitsbewaking werd in Nederland een systeem opgezet aan de hand van een 'register tolken Nederlandse Gebarentaal' (NGT), ondergebracht bij de Stichting Register Tolken Gebarentaal en Schrijftolken. De subcommissie nodigde Maya de Wit, voorzitter van de European Federation of Sign Language Interpreters (EFSLI), en betrokken bij de oprichting van het register, uit om een uiteenzetting te geven over hoe dergelijk systeem in Nederland georganiseerd wordt. De subcommissie werkte een plan van aanpak uit om een kwaliteitssysteem in Vlaanderen uit te tekenen.

De doelstelling van dergelijk systeem is het bewaken van kwaliteit, maar ook kwaliteitsverbetering begeleiden en promoten. Het systeem moet ook bijdragen tot de verdere professionalisering van het beroep tolk VGT en toelaten om actieve en werkende tolken te registreren. Het huidige systeem laat toe dat personen die het diploma behalen hun hele leven lang erkend worden als tolk, ongeacht hun mate van activiteit, of het feit dat ze zelfs helemaal niet actief zijn. Een centraal 'register' centraliseert het tolkgebeuren ook en biedt meer duidelijkheid voor gebruikers over actieve tolken, over de classificatie van tolken volgens vaardigheden en/of specialisatie (ook in relatie tot het beroepscompetentieprofiel voor tolken VGT van de SERV).

Belangrijke factoren in dit verhaal zijn (1) de noodzaak van een onafhankelijke organisatie of structuur die het systeem beheert, (2) de erkenning van dergelijk systeem door de overheid en (3) de mogelijkheden die er kunnen aangeboden worden op het vlak van bijscholing e.d.

Het systeem zou uitgaan van hernieuwbare erkenningen voor telkens een periode van drie jaar. Tolken VGT zouden moeten kunnen aantonen dat zij in een periode van drie jaar een bepaald aantal vormingsuren gevolgd hebben binnen verschillende categorieën: (1) taal- en tolkvaardigheden; (2) attitude (vb. intervisie, zelfreflectie, houding en gedrag); en (3) gemeenschap (kennis in verband met de gemeenschap en haar (belangen)organisaties).

- Tolk- en doofbewustzijn: dit onderwerp werd nog niet actief opgenomen.

4.2 Algemene vergadering Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal

De Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal kwam in 2010 zeven keer samen. In de periode van januari tot en met april vergaderde de commissie maandelijks, vanaf de oprichting en regeling van de werking van de subcommissies kwam de algemene vergadering nog drie keer samen in juli, oktober en december.

Hieronder geven we een overzicht van de behandelde punten en thema's en vermelden we tevens de uitgebrachte adviezen.

4.2.1 Oprichting en opvolging van de subcommissies

Subcommissies: oprichting, bepaling van de leden en de trekkers, vastleggen van de prioriteiten en opvolging van de werkzaamheden (zie punt 4.1).

4.2.2 Samenstelling van de commissie

Ontslag/benoeming leden: Vanaf januari 2010 werden twee nieuwe leden benoemd. In het voorjaar van 2010 nam een ander commissielid ontslag. De Adviescommissie nam daarop het initiatief om een open oproep te verspreiden voor kandidaten voor vervanging. Aangezien het ontslagnemend lid een sterke expertise heeft op het vlak van onderwijs aan dove kinderen en jongeren werd gekozen om via de oproep te zoeken naar een deskundige op het vlak van onderwijs. Vier personen stelden zich kandidaat en in december 2010 adviseerde de Adviescommissie om de heer Johan Baerts te benoemen als commissielid.

4.2.3 Vergadertaal tijdens de commissievergaderingen en vergaderinfrastructuur

Omwille van het principe dat directe communicatie (i.e. in één taal vergaderen, die door de meerderheid van de leden begrepen en gesproken wordt) leidt tot een vlotter verloop van de vergadering, werd in december beslist dat de Vlaamse Gebarentaal voortaan de vergadertaal van de commissie zal zijn. Door hun lidmaatschap van de commissie, kennen alle leden VGT (als eerste of tweede taal). Het secretariaat gebruikt met het oog op verslaggeving twee fluistertolken die alles naar het Nederlands (en eventueel ook naar VGT) tolken. Indien er op vergaderingen personen aanwezig zijn die de VGT niet machtig zijn, kunnen hiervoor ook tolken ingeschakeld worden.

Aansluitend bij het vorige punt kwam ook de vraag naar een geschikte vergaderzaal aan bod. Visueel contact tussen alle aanwezigen op een vergadering is erg belangrijk. Een ronde vergaderopstelling is onontbeerlijk. In de gebouwen van de Vlaamse overheidsadministratie zijn slechts een paar zalen geschikt en die zijn dan omwille van hun uitrusting en inrichting vaak lang op voorhand gereserveerd waardoor de commissie hier vaak geen gebruik van kan maken. De commissie vraagt om hier een oplossing voor uit te denken. Het secretariaat van de commissie neemt dit op.

4.2.4 *Projecten Vlaamse Gebarentaal*

Eind 2009 werd beslist dat er naar aanleiding van de jaarlijkse projectoproep voor sensibiliserende projecten die bijdragen tot de maatschappelijke verankering van de Vlaamse Gebarentaal, voor 2010 projecten ingediend kunnen worden die dove kinderen en jongeren, en hun familie en omgeving kennis bijbrengen van en over Vlaamse Gebarentaal. Bij het secretariaat van de commissie werden twee projectdossiers ingediend die door de algemene commissievergadering van februari werden besproken en beoordeeld. De commissie gaf een positief advies voor één van de ingediende projecten. Dit advies werd opgevolgd en Signfuse kreeg een subsidie toegekend van 37.000 euro voor een project omdoor middel van media (DVD en internet) taalverwerving van VGT bij dove kinderen te bevorderen met een focus op kleuters en hun directe omgeving.

Aan deze subsidie werden voorwaarden gekoppeld met betrekking tot samenwerking met inhoudelijke partners.

Eind 2010 adviseerde de commissie 'erfgoed Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur' als thema voor projecten voor 2011 te bepalen. Dit advies werd opgevolgd en de projectoproep voor 2011 werd in november 2010 verspreid.

4.2.5 *Sensibilisering en externe communicatie*

De Adviescommissie kwam herhaaldelijk terug op het punt dat ze te weinig gekend is bij beleidsmakers en dat er nood is aan meer sensibilisering. In dit licht werd het werkingsverslag van 2008-2009 niet alleen bezorgd aan Vlaams Parlement en Vlaamse Regering, maar tevens aan enkele belanghebbende parlementaire commissies en aan enkele ministeriële kabinetten. Naar aanleiding van dit verslag kon de Adviescommissie haar werking begin 2011 ook voorstellen in een hoorzitting van de commissie Cultuur, Jeugd, Sport en Media.

De Adviescommissie acht het tevens noodzakelijk om in haar externe communicatie ook in VGT te communiceren. Ze heeft hierin een voorbeeldfunctie. Het werkingsverslag 2008-2009 werd dan ook vertaald naar VGT door dove vertalers. Het werkingsverslag kan gedownload worden vanop www.sociaalcultureel.be/volwassenen/gebarentaal_adviescommissie.aspx. Daar is ook een link te vinden naar de vertaling in VGT.

4.2.6 *Uitgebrachte adviezen en opvolging*

In 2009 bezorgde de Adviescommissie een advies aan de SERV in verband met het beroepscompetentieprofiel voor tolken Vlaamse Gebarentaal. In de loop van 2010 werd dit beroepscompetentieprofiel uiteindelijk door de SERV goedgekeurd en gepubliceerd.

Op vraag van het Vlaams Communicatie Assistentie Bureau voor Doven (CAB) ontwikkelde de Adviescommissie een checklist voor tolken Vlaamse Gebarentaal. Deze checklist is bedoeld als een werkinstrument om klachten in verband met tolken tastbaar te maken. Aan de hand van een lijst van gerichte vragen kan zowel door de gebruiker als voor tolk duidelijk gemaakt worden wat de precieze grond van een probleem is. De ontwikkelde checklist werd aan het CAB overgemaakt en door het CAB als een interactief formulier in zowel Vlaamse Gebarentaal als Nederlands op het internet geplaatst (zie http://www.cabvlaanderen.be/f_form_kt.apsx).

Naar aanleiding van de nieuw te sluiten beheersovereenkomst tussen de Vlaamse overheid en de Vlaamse openbare omroep VRT werd in de subcommissie media een advies terzake voorbereid (zie punt 4.1.2).

Dit advies bouwde verder op een nota die hierover door Fevlado werd verspreid (zie bijlage 3). De Adviescommissie nam de argumenten en keuzes in die nota ter harte en gaf in haar advies een aantal concrete mogelijkheden om VGT op de VRT te krijgen. Begin 2011 werd dit advies aan de bevoegde minister en commissie bezorgd (zie bijlage 4). De commissie Cultuur, Jeugd, Sport en Media nodigde begin 2011 de Adviescommissie ook uit op één van de specifieke hoorzittingen in de aanloop naar de nieuwe beheersovereenkomst met de VRT.

4.2.7 *Externe vertegenwoordiging*

De Adviescommissie was op 15 juli aanwezig op het Strategisch Communicatieoverleg van de Vlaamse overheid. Het overleg behandelde de toegankelijkheid van communicatie en communicatiedrempels voor Doven. Meer specifiek ging het dan over overheidscommunicatie. De voorzitter van de Adviescommissie gaf toelichting bij specifieke communicatiedrempels. Naar aanleiding van dit overleg zal vanuit de afdeling communicatie van het Departement Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid onderzocht worden of er een systeem kan uitgewerkt worden om bepaalde overheidscommunicatie naar VGT te laten vertalen. Er bestaat een systeem waarbij er een bepaald budget voorzien is voor omzetting van overheidscommunicatie naar braille. Er zal gezocht worden of er iets gelijkaardigs voor VGT kan opgezet worden.

Op 19 november organiseerde de European Union of the Deaf (EUD) een conferentie onder de noemer 'Implementation of Sign Language Legislation' waar ook de Adviescommissie vertegenwoordigd was. Op deze conferentie werden onder meer de publicatie 'Sign Language Legislation in the European Union' van de EUD voorgesteld en de 'Brussels Declaration on Sign Languages in the European Union' ondertekend (zie bijlage).

4.3 Enkele cijfers

In 2010 vergaderde de algemene Adviescommissie zeven keer en waren er negen bijeenkomsten van subcommissies. Van de voorziene 20.000 euro werkingsmiddelen voor de Adviescommissie werd 16.440,43 euro uitgegeven voor volgende kosten:

- 7.593,81 euro presentiegelden voor de commissieleden (61 vergoedingen)
- 4.290,00 euro tolkprestaties (22 tolkopdrachten, 78 tolkuren)
- 2.500,00 euro voor vertaalwerk (Nederlands naar VGT)
- 1.143,31 euro vergoedingen voor externe experts (7 vergoedingen)
- 593,25 euro aankopen boeken en Dvd's
- 160,00 euro deelname congres EUD
- 111,06 euro catering
- 49,00 euro drukwerk

Door het vergaderen in subcommissies (vaak zonder tolk) waren de uitgaven voor tolkprestaties lager dan voorzien. Tegelijkertijd is de commissie zeer (te?) voorzichtig geweest in het laten vertalen van documenten naar VGT, omdat hiervan het kostenplaatje behoorlijk kan oplopen.

5. Toekomst

Op 26 april 2011 zal het decreet houdende de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal vijf jaar bestaan. Dit gegeven wordt door de Adviescommissie aangegrepen om in de week van 26 april in samenwerking met Fevlado, het Vlaams GebarentaalCentrum en de Vlaamse dovenscholen een aantal initiatieven op touw te zetten.

In 2011 zullen de subcommissies verder werken aan de vastgelegde prioriteiten en eventueel al naar gelang de actualiteit bijkomende punten opnemen. De subcommissie cultuur moet verder vorm krijgen. De subcommissie media zal het advies in verband met VGT op de VRT opvolgen. De subcommissie onderwijs werkt verder in de richting van sensibilisering en informatieverstrekking en volgt de ontwikkelingen in het onderwijslandschap verder op. De subcommissie Tolken werkt ambitieus verder aan een voorstel rond een kwaliteitsmonitoring van tolken VGT en aan de deontologische code voor tolken. De werking van de subcommissies wordt opgevolgd in de algemene commissievergaderingen.

De commissie acht het erg belangrijk om breed en open te communiceren over haar werking en initiatieven. Op de website van het Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen zouden de pagina's voor de Adviescommissie uitgebreid moeten worden en gebruikt worden als een communicatiekanaal. Met het oog op een efficiëntere communicatie en sterkere sensibilisering wordt ook gezocht naar een passend communicatieplan.

Lijst van bijlagen

1. Toespraak van Joke Schauvliege, Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur op 26 april 2011 naar aanleiding van vijf jaar erkenning Vlaamse Gebarentaal.
2. Brief van Pascal Smet, Vlaams Minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel als reactie op het advies van de Adviescommissie in verband met Onderwijs.
3. Nota van Fevlado vzw n.a.v. beheersovereenkomst 2012-2016, beleidsbrief Media 2010-2011.
4. Advies van de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal omtrent het gebruik van de Vlaamse Gebarentaal op de VRT voor de periode 2012-2016.

BIJLAGEN

Dinsdag 26 april 2011 - Toespraak van JOKE SCHAUVLIEGE

VLAAMS MINISTER VAN LEEFMILIEU, NATUUR EN CULTUUR

Vijf jaar erkenning Vlaamse Gebarentaal Vlaams Parlement

Geachte aanwezigen,

Geachte voorzitter,

Beste Vlaamse volksvertegenwoordigers,

Beste leden van de Adviescommissie,

Ik was er zelf bij toen hier, in het Vlaams Parlement, precies 5 jaargeleden, de Vlaamse Gebarentaal (VGT) unaniem en met veelapplaus door alle Vlaamse volksvertegenwoordigers waarvan ik ervelen hier in de zaal zie zitten - werd erkend. Een talrijk publiek vandooven en horenden was aanwezig op die mijlpaal in de geschiedenis van de Dovengemeenschap.

Het was diezelfde gemeenschap die onder impuls van mevrouw Maartje De Meulder, voorzitter van het Doof Actie Front (DAF), zelf de bal aan het rollen bracht door begin 2005 bij de voorzitter van het Vlaams Parlement een verzoekschrift in te dienen. Dat verzoekschrift vroeg expliciet naar de culturele erkenning van de Vlaamse Gebarentaal en was in nog geen vier maanden tijd ondertekend door meer dan 71.300 personen. De daaropvolgende hoorzitting en bespreking in het parlement mondde uit in de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal. Als illustratie van de kracht van een gemeenschap kan dit tellen!

Vandaag vieren we de vijfde verjaardag van het decreet houdende de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal Het voorstel van decreet werd hier op 30 maart 2006 in de Commissie Cultuur, Jeugd, Sport en Media goedgekeurd. Bij de parlementaire bespreking waren woorden als emancipatie, volwaardig burgerschap, maatschappelijke participatie, inclusie, gelijke kansen niet uit de lucht.

Vijf jaar lijkt natuurlijk een relatief korte periode om al veel evoluties en veranderingen te kunnen waarnemen. Toch is het nuttig nu al een poging te doen en te peilen naar wat er de jongste vijf jaar is gebeurd, naar de betekenis ervan en hoe we de komende jaren detail en de cultuur van de Dovengemeenschap in Vlaanderen levend kunnen houden.

Dames en heren,

Het belangrijkste element uit het decreet is de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal als een volwaardige en zelfstandige taal. En zoals het met alle talen het geval is, geeft ook deze taal met zijn eigen grammatica en woordenschat vorm aan de culturele identiteit van een gemeenschap, in dit geval de Dovengemeenschap die erkend wordt als cultureel-linguïstische minderheidsgroep.

We mogen dus echt wel spreken over een grote stap in het emancipatieproces van deze groep. In dit verband wil ik ook wijzen op de opname van de Vlaamse Gebarentaal in de inventaris van materiële cultureel erfgoed Vlaanderen in 2008. Hiermee engageren we ons als overheid om in de toekomst te waken over de bescherming en de ondersteuning van Vlaamse Gebarentaal.

Andere sterktes van dit decreet zijn de concrete en structurele maatregelen die geïnitieerd werden. Zo zag een Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal het levenslicht met als opdracht de naam zegthet zelf - de Vlaamse overheid te adviseren. Er werd financiering voorzien voor een kennis- en informatiecentrum over de Vlaamse Gebarentaal en jaarlijks kunnen organisaties die sensibiliserende projecten over Vlaamse Gebarentaal willen ontplooiën, subsidieaanvragen.

Deze drie maatregelen de erkenning en de oprichting van de Adviescommissie en het kennis- en informatiecentrum hebben eenaantal onmiskenbaar positieve gevolgen.

De Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal werkt hard aan verschillende actiepunten. Onder meer de kwaliteit en de omkadering van de gelijk tolkwerk is cruciaal voor de realisatie van een inclusieve samenleving. Dankzij het werk van de commissie is er nu een officieel beroepscompetentieprofiel voor tolken Vlaamse Gebarentaal dat ook is goedgekeurd door de SERV. Het Vlaams Communicatie Assistentie Bureau voor Doven (CAB), de Vlaamse tolkbemiddelingsdienst, heeft dankzij diezelfde commissie een laagdrempelige en gebruiksvriendelijke klachten- en opmerkingenprocedure uitgewerkt. Die laat toe om tolken gericht feedback te geven en komt dus kwaliteitsverbetering ten goede. Ik moedig de commissie aan om op dit spoor van continue aandacht voor kwaliteitsvol tolkwerk verder te werken.

De Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal werpt zich op als het instrument bij uitstek om de Doven gemeenschap te laten participeren in de besluitvorming die voor haar van belang is. En ze behaalt resultaten! Zo heeft de commissie haar ideeën over onderwijs aan dove kinderen en jongeren duidelijk geformuleerd en heeft ze naar aanleiding van de nieuwe beheersovereenkomst tussen de Vlaamse overheid en de Vlaamse openbare omroep het thema VGTC op de VRT op de agenda geplaatst.

Structureel wordt de vzw Vlaams Gebarentaal Centrum (VGTC) ondersteund als kennis- en informatiecentrum, met de opdrachten vanuit het decreet. De overeenkomst met het VGTC, gesloten voor de periode 2008-2011, loopt binnenkort af. In samenspraak met het VGTC moet een nieuwe overeenkomst vorm krijgen.

Sinds 2007 worden jaarlijks één of meerdere sensibiliserende projecten over de Vlaamse Gebarentaal gesubsidieerd. Op de festiviteiten komende zaterdag in het Vlaams Parlement zullen deze projecten worden voorgesteld. Dergelijke projecten zijn belangrijk voor de maatschappelijke verankering van de Vlaamse Gebarentaal. Het is essentieel dat de Vlaamse Gebarentaal en de Vlaamse Doven gemeenschap zichtbaar zijn en dat de bredere samenleving op de hoogte is van deze bijzondere taal en cultuur.

Het zijn net deze maatregelen die de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal zo sterk maken: naast de louter symbolische erkenning is er de nood aan verankering van deze taal, aan ontwikkeling en onderzoek. Als Vlaamse overheid moeten wij hierop doorgaan en moeten wij aansluiting nastreven bij andere Europese regio's. Recent werd in een wetenschappelijke publicatie de erkenning van Vlaamse Gebarentaal als mogelijk een van de sterkste erkenningen van gebarentalen in Europa bestempeld. Om twee redenen: we hebben in Vlaanderen de taal erkend én we hebben er concrete maatregelen aan verbonden. Daar zijn we blij om, maar is geen reden om achterover te leunen. We moeten ons als Vlaamse politici blijven inzetten om deze beoordeling te bevestigen. Want er is nog werk aan de winkel.

De betrokkenheid van de adviescommissie VGT in de verschillende domeinen kan worden verhoogd door vaker een beroep op haar te doen en het geleverde advies ter harte te nemen. Bij mijn aantreden heb ik ook alle ministers aangeschreven met de vraag iemand als waarnemer af te vaardigen in deze commissie.

Als minister van Cultuur zal ik mij binnen de Vlaamse Regering inzetten om de aandacht niet te laten verslappen: er is nood aan meer en beter toegankelijk onderwijs, middelen voor wetenschappelijk onderzoek, tolkvoorzieningen, tolkopleidingen, VGT in de media. Vlaanderen als een van de meest welvarende regio's in Europa, moet mee zijn met de internationale ontwikkelingen en moet aansluiting vinden bij Europese regio's die in deze gebarentaal en Doven gemeenschappen het voorbeeld geven.

De erkenning is dus geen eindpunt. Het is, zoals ik al zei, een mijlpaal in dat emancipatieproces, een gevolg van burgerparticipatie. Nu moeten wij in samenspraak het werk voortzetten. Want, zoals de gebarentolk van het NOS-journaal Corline Koolhof, kind van tweedovige ouders, het ooit formuleerde: "Je wilt dat de mensen voor wie je tolkt het gevoel hebben dat ze rechtstreeks met elkaar praten, zonder jou ertussen." Dat moet uiteindelijk ook ons doel, als politici, zijn: ervoor zorgen dat mensen, doven én horenden, zich met elkaar met ons kunnen verbinden.

Ik dank u.

Joke Schauvliege

Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur & Cultuur

Agentschap Sociaal Cultureel Werk
Aan de voorzitter van de Adviescommissie VGT
Arenbergstraat 9
1000 Brussel

**Instellingen en Leerlingen Secundair Onderwijs
en Volwassenenonderwijs**
Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel
Tel. : 02 553 89 53 – Fax : 02 553 89 55

uw kenmerk
KN/Ond/293/K02.9-I-09-1047

ons kenmerk
1F2B8F

bijlagen

vragen naar / e-mail
Els Exter / els.exter@ond.vlaanderen.be

telefoonnummer
02/553.89.56

datum

20 JAN. 2010

Betreft: Adviestekst "Tolken Vlaamse Gebarentaal in Onderwijs"

Geachte professor Van Herreweghe,

Met veel belangstelling heb ik uw adviestekst "tolken Vlaamse Gebarentaal in Onderwijs" doorgenomen.

Vorig schooljaar heeft de onderwijsinspectie een onderzoek uitgevoerd naar de situatie van de doventolken in het onderwijs. Hieruit kwamen enkele belangrijke knelpunten naar voor, die betrekking hebben op enerzijds de administratieve procedure en anderzijds de situatie van de doventolken zelf. Deze knelpunten worden ook door u aangehaald in het gedeelte "advies op korte termijn".

In navolging van het inspectierapport is recent een beleidsgroep samengekomen (met de 3 beleidsdomeinen waarin de doventolken worden ingezet: werk, welzijn en onderwijs) om op beleidsniveau de knelpunten i.v.m. de doventolken te bespreken. Het is de bedoeling op korte termijn een plan van aanpak op te stellen om aan de knelpunten tegemoet te komen.

Uw advies op middellange termijn, waarin u pleit voor een volwaardige keuze tussen het gewoon secundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs, wordt verder opgenomen in het dossier leezorg, dat een hervorming voorziet in het gewoon en het buitengewoon onderwijs.

Ik hoop u met deze inlichtingen van dienst te zijn geweest.

Hoogachtend

Pascal Smet
Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel

**NOTA VAN FEVLADO VZW N.A.V.
BEHEERSOVEREENKOMST 2012-2016
BELEIDSBRIEF MEDIA 2010-2011
November 2010**

Fevlado vzw
Stropkaai 38
9000 Gent
www.fevlado.be

contactpersoon: Maartje De Meulder (maartje.demeulder@fevlado.be) of telefonisch via
09/224 46 76

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding

- 1.1. Vlaamse Gebarentaal: een erkende taal in Vlaanderen
- 1.2. De Dovengemeenschap: een cultureel-linguïstische minderheidsgroep
- 1.3. Aantal mensen voor wie media in Vlaamse Gebarentaal een meerwaarde levert

2. Belang van media in Vlaamse Gebarentaal

- 2.1. Toegankelijkheid van informatie in geschreven Nederlands is vaak onvoldoende
- 2.2. Dove kinderen
- 2.3. Taalplanning en sensibilisatie
- 2.4. Erkenning van de Vlaamse Gebarentaal

3. Wensen voor de nieuwe beheersovereenkomst: onderscheid tussen gemeenschapsmedia en toegankelijke media

- 3.1. Gemeenschapsmedia in VGT
- 3.2. Toegankelijke media in VGT

4. Internationale context: vier Europese voorbeelden ter vergelijking en situering binnen de globale context

- 4.1. Finland
- 4.2. Verenigd Koninkrijk
- 4.3. Nederland
- 4.4. Frankrijk
- 4.5. Situering binnen de globale context

5. Relevante wetgeving op Vlaams en internationaal niveau

- 5.1. Vlaamse wetgeving
 - 5.1.1. Artikel 151 van het Mediadecreet
- 5.2. Europese richtlijnen
 - 5.2.1. Richtlijn 2007/65/EC
- 5.3. Internationale wetgeving
 - 5.3.1. UNESCO's Universal Declaration on Cultural Diversity
 - 5.3.2. UN Universal Declaration on Human Rights, article 19, UN 1948
 - 5.3.3. UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, UN 2006

6. Referenties

1. INLEIDING

1.1. Vlaamse Gebarentaal: een erkende taal in Vlaanderen

Op 26 april 2006 werd de culturele erkenning van de Vlaamse Gebarentaal als taal in Vlaanderen door het Vlaams Parlement goedgekeurd¹. Deze erkenning kadert binnen een ruimere evolutie van wereldwijde erkenning van gebarentalen.

1.2. De Dovengemeenschap: een cultureel-linguïstische minderheidsgroep

Het decreet houdende de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal stelt het als volgt:

“De Vlaamse Gebarentaal, afgekort VGT, is de visueel-gestuele natuurlijke taal die gebruikt wordt door Dove mensen en Vlaamse Gebarentaalgebruikers in de Vlaamse Gemeenschap en in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Dove mensen behoren tot de linguïstisch-culturele minderheidsgroep waarvoor de Vlaamse Gebarentaal een identificerende rol speelt.”

Deze formulering stelt duidelijk dat de Vlaamse Dovengemeenschap/gebarentaalgemeenschap gezien kan worden als een linguïstisch-culturele minderheidsgroep. Dit is ook de visie waarvan deze nota vertrekt. De Federatie van Vlaamse Dovenorganisaties (Fevlado) treedt op als belangenbehartiger van deze minderheidsgroep.

1.3. Aantal mensen voor wie media in Vlaamse Gebarentaal een meerwaarde levert

De afwezigheid van officiële cijfers maakt het schatten van het aantal Vlaamse gebarentaligen moeilijk. Vaak wordt een schatting gebruikt gebaseerd op statistieken waarbij gesteld wordt dat 1 op 1000 personen doof geboren wordt. Ook Loots et al. (2003) hanteren deze schatting om te stellen dat er in Vlaanderen zo'n 6000 dove gebarentaligen zijn. Ongeveer 90% van de dove mensen trouwt met een andere dove persoon (Van Herreweghe & Vermeerbergen 1998; Schein 1989). Kinderen van deze dove families zijn in 90% van de gevallen horend en zullen vermoedelijk VGT verwerven als eerste taal en thuis opgroeien met Dovencultuur. Noben (2009) schat hun aantal op 4.860. Daarnaast zijn er nog heel wat andere horende mensen die VGT gebruiken als tweede of vreemde taal: horende ouders van dove kinderen, broers en zussen van dove kinderen, professionelen en tolken (in Vlaanderen zijn er zo'n 200 erkende tolken VGT). Alles samen gaat het hier om een potentiële 7000 personen die zich bevinden in de periferie van de Dovengemeenschap (Adriaenssens et al. 2005). Bovendien zijn er ook nog geïnteresseerde leken, verdere familieleden, vrienden, collega's enz. van dove mensen: mensen die sinds 1981 de tolkenopleiding in Gent of Mechelen gevolgd hebben en sinds 2008 de opleiding Toegepaste Taalkunde (met VGT als derde taal) aan de Lessius Hogeschool in Antwerpen, mensen die VGT als keuzevak gevolgd hebben aan de Vrije Universiteit Brussel, mensen die het inleidend keuzevak VGT gevolgd hebben aan de Universiteit Gent, mensen die de cursus VGT gevolgd hebben van Fevlado-Diversus (elk jaar een 500-tal, sinds 10 jaar) en nog andere mensen die op één of andere manier VGT leerden. Alles samen gaat het hier om een 8000 tal mensen (Adriaenssens et al. 2005).

¹ Decreet van 5 mei 2006 houdende de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal (Belgisch Staatsblad van 17 juli 2006).

Dit wil zeggen dat het totale aantal mensen dat op één of andere manier interesse heeft voor media in VGT, en voor wie media in VGT een meerwaarde zou zijn², geschat kan worden op zo'n 26.000 mensen, waarvan een 6000-tal doof³.

2. BELANG VAN MEDIA IN VGT

Deze nota handelt over visuele media in Vlaamse Gebarentaal. In artikel 9 § 7 van de huidige beheersovereenkomst wordt al gesteld dat de VRT maximale inspanningen levert om zijn aanbod toegankelijk te maken via ondertiteling. Het in de beheersovereenkomst vooropgesteld streefdoel van 95% ondertiteling voor eind december 2010 zal door de VRT echter niet gehaald worden onder meer wegens de hoge moeilijkheidsgraad en de sterk oplopende kosten van live-ondertiteling⁴. De beleidsbrief Media 2010-2011 (2.3.1) stelt dat de VRT haar inspanningen om programma's te ondertitelen zal blijven opvoeren. Vlaanderen is echter één van de weinige regio's waar de nationale gebarentaal niet of nauwelijks op het scherm te zien is. Er zijn verschillende redenen waarom deze situatie moet veranderen:

2.1. Toegankelijkheid van informatie in geschreven Nederlands is vaak onvoldoende

Men denkt vaak dat ondertiteling voldoende is. Voor veel dove mensen is Nederlands echter een tweede taal die zij in meerdere of mindere mate beheersen. Er zijn dan ook redenen om aan te nemen dat letterlijke ondertiteling (zoals gebeurt bij de nieuwsuitzendingen sinds het najaar van 2007) de toegang tot informatie voor de groep van dove personen die het moeilijk(er) heeft met het geschreven Nederlands, ernstig kan belemmeren. Deze groep neemt mogelijk ook niet deel aan geschreven bevestigingen zoals de enquête over letterlijke ondertiteling in 2006 (Vermeerbergen en Van Herreweghe 2008). Onderzoek omtrent de toegankelijkheid van informatie in een geschreven taal heeft meermaals aangetoond dat dove respondenten de ondervonden moeilijkheden kunnen minimaliseren (Van Herreweghe, 1996). Dat bleek ook uit een onderzoek omtrent het begrijpen van ondertiteling door dove en slechthorende Vlamingen uitgevoerd door de studiedienst van de VRT in samenwerking met enkele taalkundigen van het Vlaams GebarentaalCentrum. Datzelfde onderzoek wees uit dat snellere ondertiteling bij het journaal door vele bij het onderzoek betrokken dove personen niet goed begrepen werd (Doens, 2000).

2.2. Dove kinderen

Vaak wordt vergeten dat kinderen (nog) niet voldoende kunnen lezen om ondertiteling te volgen. Voor hen zijn programma's in VGT dan ook prioritair. De huidige beheersovereenkomst stelt "ter bescherming en promotie van de Vlaamse culturele identiteit en diversiteit is het belangrijk om Vlaamse kinderen van in hun prille levensjaren met een kwaliteitsvol Vlaams aanbod te bedienen". Dove kinderen vallen hier nog steeds uit de boot. Bovendien is het zo dat, zoals boven reeds gesteld, 90% van de dove kinderen horende ouders heeft die bij de geboorte van het kind gebarentaal nog niet machtig zijn. De media kunnen een belangrijke functie vervullen bij het ondersteunen van

² Wie een vreemde taal wil leren, heeft blootstelling aan die taal nodig. Horende mensen die een gesproken taal willen leren hebben de mogelijkheid om boeken te lezen in die taal, naar televisieprogramma's of films te kijken in die taal, naar de radio te luisteren, ... Voor wie VGT wil leren is er nauwelijks iets. VGT op televisie zou dus ook voor al deze mensen een meerwaarde zijn.

³ Deze nota gaat niet over de 800.000 mensen met een "auditieve handicap" waar vaak naar verwezen wordt, maar enkel over de groep (dove en horende) Vlaamse gebarentaligen.

⁴ Voor de eerste 8 maanden van 2010 haalde de VRT voor haar beide netten (Eén en Ketnet/Canvas) samen een gemiddelde van 80% ondertiteling bij Nederlandstalige uitzendingen, de herhalingen in nachtelijke lusvorm niet meegerekend (Beleidsbrief Media 2010-2011, p. 22).

ouders en broers en zussen bij het leren van deze taal. Het programma 'Kaatje' op de website van Ketnet is hier een voorbeeld van maar er is meer nodig, ook op de nationale televisie. Media in VGT en dove mensen op televisie kunnen voor dove kinderen, waarvan de overgrote meerderheid naar het regulier onderwijs gaat met weinig contact met dove leeftijdsgenoten, positieve rolmodellen aanbieden met wie zij zich kunnen identificeren.

2.3. Taalplanning en sensibilisatie

De Vlaamse Gebarentaal werd, net zoals andere gebarentalen wereldwijd, meer dan 100 jaar lang onderdrukt door een systeem van oralisme. Vlaamse Gebarentaal ging ondergronds en werd gedurende deze periode niet of nauwelijks gebruikt in onderwijs, wetenschap, justitie, media en andere belangrijke maatschappelijke domeinen. Op dit moment wordt de Vlaamse Gebarentaal op de meeste maatschappelijke domeinen naar waarde geschat, getuige hiervan de erkenning in 2006. Toch blijven de sporen van onderdrukking zichtbaar, vnl. op vlak van het lexicon van VGT dat nog steeds hiaten vertoont (Van Herreweghe & Vermeerbergen 2003), en kennis van en informatie over VGT bij het grote publiek. De media kunnen een belangrijke rol spelen bij taalplanning en maatschappelijke verankering van de Vlaamse Gebarentaal. Media voorzien in VGT wil zeggen dat VGT op grote schaal te zien zal zijn. Voor een minderheidstaal die traditioneel gezien weinig mediablootstelling gehad heeft, is dit een belangrijke verwezenlijking (Cormack 2007). Gebaren die in de media gebruikt worden zo opgenomen in het lexicon van VGT, waardoor dit uitbreidt en bepaalde hiaten opgevuld raken. Een ruimere zichtbaarheid van VGT in de media kan bovendien bijdragen tot een veranderende beeldvorming over VGT, niet alleen bij het grote publiek maar ook bij de minderheidsgroep zelf.

2.4. Erkenning van de Vlaamse Gebarentaal

De Vlaamse Gebarentaal werd in 2006 erkend als de taal van dove mensen en Vlaamse Gebarentaalgebruikers in de Vlaamse Gemeenschap en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Uit de toelichting bij het voorstel van decreet:

- *Culturele erkenning houdt in dat de Vlaamse overheid de Vlaamse Gebarentaal erkent als de volwaardige taal van de Dovengemeenschap in Vlaanderen. Die 'erkenning' omvat hierbij de drie betekenissen van het woord:*
 - 1) *De Vlaamse overheid bevestigt de juistheid van het feit dat de Vlaamse Gebarentaal de taal is van de Dovengemeenschap in Vlaanderen,*
 - 2) *De Vlaamse overheid aanvaardt het bestaan van die taal ook op juridisch vlak en behandelt ze als dusdanig en*
 - 3) *De Vlaamse overheid uit haar waardering voor deze taal.*
- *Het is echter van belang dat die erkenning niet symbolisch blijft. Culturele erkenning brengt immers een aantal morele plichten met zich mee die enerzijds verankerd moeten worden in decreten van het Vlaams Parlement of die anderzijds actie vragen van de Vlaamse Regering.*

De erkenning van de Vlaamse Gebarentaal houdt ook minstens een intentieverklaring in dat Vlaanderen bereid is te werken aan enkele pijnpunten. De culturele erkenning van de Vlaamse Gebarentaal moet uitgebreid worden naar andere beleidsdomeinen. Media is er daar één van.

De huidige beheersovereenkomst (artikel 1 § 4) stelt dat de VRT "in de uitvoering van zijn openbare omroepopdracht een meerwaarde aan de Vlaamse samenleving" brengt "op cultureel vlak, i.e. de VRT ondersteunt de eigenheid en diversiteit van de cultuur in Vlaanderen". Ondersteunen van eigenheid en diversiteit wil zeggen dat er aandacht is voor het hele spectrum van talen en culturen

die leven in Vlaanderen, inclusief Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur. De huidige beheersovereenkomst (artikel 1 § 4) stelt daarenboven: "de VRT heeft een bijzondere opdracht t.a.v. de Nederlandse taal". Deze bijzondere opdracht kan o.i. uitgebreid worden naar de VGT aangezien dit een erkende taal is in Vlaanderen en dus onder de bevoegdheid valt van de Vlaamse overheid, ook op vlak van mediabeleid.

De huidige beheersovereenkomst (artikel 1 § 4) stelt dat de VRT er is "voor alle Vlamingen en van alle Vlamingen", en aandacht heeft voor onder meer "kansengroepen" in de samenleving. De Beleidsbrief Media 2010-2011 stelt in punt 1.2.4 dat minister Lieten het belangrijk acht dat de VRT in zijn aanbod "specifieke aandacht besteed aan doelgroepen die moeilijker bereikt worden of die door commerciële omroepen minder als hun kernpubliek worden gezien." Daarbij wordt gedacht aan "medioren en senioren, mensen van etnisch-diverse afkomst, mensen in armoede en andere kansengroepen." De openbare omroep is een "basisrecht voor alle Vlamingen" (Beleidsbrief Media 2010-2011, p.13). De VRT heeft een maatschappelijke omroepopdracht zoals geformuleerd in het mediadecreet. De maatschappelijke verankering van VGT door het gebruik van VGT binnen programma's van de VRT past binnen deze omroepopdracht.

Deze vraag om media in VGT is ouder dan vandaag. Reeds in 1998 werden in het eindrapport van het Vlaamse luik van het Europese Sign on Europe project (Kyle & Allsop 1997) een aantal wensen voor de toekomst geformuleerd met betrekking tot media in VGT (Vermeerbergen 1998): vraag om VGT vertolking, kinderprogramma's in VGT, en een eigen magazine in VGT.

Van 1999 tot 2001 werkten drie Vlaamse universiteiten (UGent, VUB en KULeuven) samen aan een grootschalig project binnen het Programma Beleidsgericht Onderzoek (PBO). Het kreeg de titel "De Dovengemeenschap in Vlaanderen: doorlichting, sensibilisering en standaardisering van de Vlaamse Gebarentaal" en bestond uit drie onderzoeksluiken: een sociologisch, een taalkundig en een (ortho)pedagogisch luik. In de samenvatting van de beleidsaanbevelingen van dit project werden ook een aantal aanbevelingen gedaan op het vlak van media, zoals een magazine in VGT en het nemen en ondersteunen van initiatieven die leiden tot een verhoogde zichtbaarheid van VGT, bijvoorbeeld door meer VGT in de media en meer bepaald op televisie.

Deze wensen leven nog steeds en steeds nadrukkelijker, en worden de laatste jaren door afgevaardigden van de Vlaamse Dovengemeenschap expliciet geformuleerd als twee verschillende wensen: gemeenschapsmedia in VGT en toegankelijke media in VGT.

3. WENSEN VOOR DE NIEUWE BEHEERSOVEREENKOMST: ONDERSCHIED TUSSEN GEMEENSCHAPSMEDIA EN TOEGANKELIJKE MEDIA

3.1. Gemeenschapsmedia in VGT

Er zijn tal van termen om de soorten media aan te duiden waar de Vlaamse Dovengemeenschap de voorkeur aan geeft: 'gemeenschapsmedia', 'minderhedenmedia', 'interculturele media' (Minderhedenforum 2006), 'minority language media' (Cormack & Hourigan 2007), 'native media' (Noben 2009) en 'Deaf media' (Ladd 2007).

'Gemeenschapsmedia' (in dit geval 'Dove media') lijkt ons de uitdrukking die het best bij deze nota past. Gemeenschapsmedia ontstaat op initiatief van en voor een gemeenschap. In dit geval is de gemeenschap een cultureel-linguïstische minderheidsgroep.

Gemeenschapsmedia kunnen in belangrijke mate bijdragen tot de ontwikkeling en verhoging van de status van de minderheidsgroep en haar cultuur, en zijn een krachtige tool voor taalplanning en taalbehoud en het versterken van de identiteit van de taalgemeenschap (Cormack 2007).

Gemeenschapsmedia zoals in deze tekst opgevat is bovendien intercultureel, wat bijdraagt tot communicatie en begrip tussen verschillende taalkundige en culturele groepen. Gemeenschapsmedia kan tenslotte ook voorzien in aantrekkelijke tewerkstelling voor de minderheidsgroep. Het geeft jonge mensen de mogelijkheid om het soort carrière op te bouwen die ze willen, zonder dat ze daarvoor hun eerste taal moeten laten vallen.

De Beleidsbrief Media 2010-2011 stelt in punt 1.5. dat alle Vlamingen zich moeten kunnen herkennen in het media-aanbod en dat dat vandaag niet altijd het geval is. Volgens de Beleidsbrief geldt dit zeker "voor vrouwen en kansengroepen als etnisch-culturele minderheden, personen met een handicap, holebi's en transgenders". Het is essentieel dat thema's, ervaringen en invalshoeken van deze groepen aan bod komen op de VRT. Dit kan voor de Dovengemeenschap gerealiseerd worden via een eigen programma of televisiekanaal.

Een eigen programma in *prime time* of een eigen televisiezender of -kanaal is een prioritaire vraag van de Dovengemeenschap. Zulke gemeenschapsmedia heeft een aantal kenmerken:

- Dove mensen bepalen de inhoud van deze media, zo wordt gegarandeerd dat deze inhoud aangeboden wordt vanuit een Doof cultureel perspectief, vanuit de ervaring en invalshoek van dove mensen zelf;
- De inhoud kan alles omvatten, van informatie tot educatie, cultuur, entertainment, sport, specifiek nieuws over gebeurtenissen binnen de gemeenschap, ... Er is aandacht voor verschillende groepen binnen de gemeenschap: kinderen, jongeren, volwassenen, horende ouders, senioren, enz.;
- Wordt gepresenteerd in VGT door dove gebarentaligen.

Om de interculturele doelstelling te verwezenlijken wordt waar mogelijk de programmatie ondertiteld of voorzien van een voice-over, zodat deze ook voor niet-gebarentaligen toegankelijk is. In de Beleidsbrief Media 2010-2011 wordt door minister Lieten specifieke aandacht gevraagd van de VRT voor onder meer interculturele programma's. Gemeenschapsmedia in VGT is hier een uitstekend voorbeeld van.

3.2. Toegankelijke media in VGT

Naast ondertiteling blijft zoals hierboven beschreven ook de vraag naar vertolking door (bij voorkeur dove) native speakers op televisie zeer belangrijk. Programma's die in de eerste plaats de voorkeur wegdragen voor vertolking, zijn het journaal en actualiteitenmagazines. Daarnaast zijn ook kinderprogramma's prioritair, om redenen vermeld in punt 2.2. De beleidsbrief Media 2010-2011 vermeldt in punt 2.3.2. al het belang van VGT, in de eerste plaats bij nieuwsuitzendingen, en stelt dat een samenvatting van het VRT-journaal het minimum lijkt. Wij verwijzen hierbij graag naar punt 4 van deze tekst waar een voorbeeld uit Finland wordt aangehaald waar het Finse journaal op de openbare zender YLE dagelijks wordt samengevat in Finse Gebarentaal door een dove persoon.

Voor de visuele media op nationale en regionale televisie is Fevlado voorstander van de inzet van dove (near) native speakers. Ook met de beroepsvereniging van tolken VGT (de BVGT) werd afgesproken om voor opdrachten op nationale en regionale televisie steeds de voorkeur te geven aan dove vertalers. Het is immers de bedoeling dat alle segmenten van de Dovengemeenschap zo goed mogelijk bereikt worden in een taal en op een manier die voor hen toegankelijk, begrijpbaar en aangenaam is. Daarom gebeurt dit het best door dove mensen die een (near) native vaardigheid hebben in VGT en die zich kunnen identificeren met de dove kijkers (Stone 2009). Zij kunnen bijvoorbeeld de samenvatting van het nieuws presenteren in VGT, en/of (zoals in het Verenigd

Koninkrijk en andere landen reeds gebeurt) de autocue aflezen en simultaan vertalen naar VGT⁵. Uit onderzoek van Stone (2009) is immers gebleken dat dove mensen voor televisie een dove presentator/nieuwslezer verkiezen boven een horende tolk omdat de inspanning om te begrijpen wat er gezegd wordt dan veel minder groot is. Dit heeft niet alleen talige redenen (native vaardigheid van de dove persoon) maar ook culturele (identificatie verhoogt de verstaanbaarheid).

In Vlaanderen bestaat er vooralsnog geen tolkenopleiding voor dove mensen. Er zijn de bestaande tolkenopleidingen, maar deze zijn qua methode in de eerste plaats afgestemd op horende mensen die VGT leren als vreemde taal. De huidige tolkenopleidingen bieden ook geen voorbereiding aan op tolken/presenteren voor televisie of andere visuele media. Fevlado vraagt dan ook aan de Vlaamse overheid om specifiek te investeren in een opleiding voor dove tolken/vertalers en presentatoren en deze opleiding te organiseren in samenwerking met afgevaardigden van de Vlaamse Dovengemeenschap. In de overgangperiode (voor deze formele opleiding voor dove mensen er is) blijft de voorkeur voor opdrachten binnen de visuele media uitgaan naar dove mensen omwille van de intrinsieke vaardigheden en culturele aspecten hierboven beschreven. Fevlado kon dankzij een subsidie van de Vlaamse overheid een training organiseren voor een groep dove vertalers/presentatoren waar deze vaardigheden verbeterd konden worden. Deze groep mensen (en andere dove mensen die voldoende competenties hebben en ervaring hebben met vertalen en presenteren voor de camera) kunnen in de overgangperiode ingezet worden voor televisieopdrachten (indien gewenst in samenwerking met een horende tolk buiten beeld).

Hoe de tolk in beeld gebracht wordt, is volledig afhankelijk van het programma waarbij hij/zij ingeschakeld wordt. Als het beeldmateriaal belangrijk is, mag de tolk het scherm niet overheersen. Als daarentegen de inhoud primeert op het beeld (zoals bij het journaal het geval kan zijn), kan de tolk groter in beeld gebracht worden (bvb http://www.dailymotion.com/video/x9v3n4_loeil-et-la-main-interpretes-transp_lifestyle). Een andere optie is het beeld schuin plaatsen en de tolk ernaast zetten, zodat zowel de beeldfragmenten als de tolk zelf goed zichtbaar zijn. Dit gebeurt momenteel bij het Jeugdjournaal op Nederland 2: <http://www.nederland2.nl/programmas/1190-nos-jeugdjournaal-met-gebarentolk/uitzending/5872?missed=true#>

4. INTERNATIONALE CONTEXT : VIER EUROPESE VOORBEELDEN TER VERGELIJKING EN SITUERING BINNEN DE GLOBALE CONTEXT

4.1. Finland

De Finse nationale openbare omroep YLE heeft twee nationale televisiekanalen en vier nationale radionetwerken en moet bij het omroepen Fins en Zweeds sprekende burgers behandelen op gelijke voet (Timmermans 2005). Daarnaast moet YLE diensten aanbieden in Sami, Romani en Finse Gebarentaal (Act on Yleisradio Oy, 764/1998, sectie 7). YLE zendt dagelijks nieuws uit in Finse Gebarentaal, net na het nieuws in het Fins en voorgelezen door een dove nieuwslezer. Deze korte(re) nieuwsuitzending trekt ook heel veel horende kijkers omdat er op hetzelfde moment een voice-over is en dit journaal omwille van de kortere tijdsspanne voor veel horende mensen blijkbaar ook aantrekkelijk is. Een voorbeeld kan hier bekeken worden:

<http://areena.yle.fi/ohjelma/59d3e7141efc4eb457a9e06f855136de>

⁵ Bij live opdrachten kan er buiten beeld een horende “feed-tolk” ingezet worden die door de dove vertaler afgelezen wordt.

4.1. Verenigd Koninkrijk

In 1981 reeds begon de BBC met het uitzenden van *See Hear*, een wekelijks programma van de Britse Dovengemeenschap in Britse Gebarentaal dat werd uitgezonden op zaterdagvoormiddag. Ladd (datum) merkt op dat reeds van in het begin de uitzending van dit programma enkele merkwaardige gevolgen had. Zo was het een opsteker voor de eigenwaarde en status van de Britse Dovengemeenschap om een tv-programma te hebben in hun eigen taal. Ook kwam er een forse toename in het aantal horende mensen dat BSL wou leren. Geïsoleerde slechthorende en doofgeworden mensen raakten geïnspireerd door de levendige taal en verwezenlijkingen van de Dovengemeenschap. Dove kinderen en hun ouders kregen toegang tot een andere visie op doofheid en tot een taal. *See Hear* bestaat nog steeds. Daarnaast zond en zendt de Britse nationale en regionale televisie verschillende programma's uit in BSL (bv <http://www.channel4.com/life/microsites/V/vee-tv/archive3/rush.html>), een soap in BSL met dove acteurs, Switch (<http://www.bbc.co.uk/seehear/switch/>) en nieuws met dove presentatoren. Voor een overzicht van de BBC zie <http://www.bbc.co.uk/iplayer/tv/categories/signed> en voor kinderprogramma's <http://www.bbc.co.uk/iplayer/cbbc/sign/>

4.2. Nederland

Op de Nederlandse zender Nederland 2 is al jarenlang het Jeugdjournaal te bekijken met een (horende) tolk NGT. Elke uitzending met tolk is nadien ook te bekijken op het internet. Zie <http://www.nederland2.nl/programmas/1190-nos-jeugdjournaal-met-gebarentolk/uitzending/5872?mised=true>

Dit Jeugdjournaal in NGT wordt ook actief gebruikt in het onderwijs aan dove kinderen, http://www.fodok.nl/nieuwsbrieven/nieuwsbrief-artikel/article/nieuw-jeugdjournaal-met-tolk-gebarentaal-in-de-ochtend/?tx_ttnews%5BbackPid%5D=420&cHash=9043e82202

4.3. Frankrijk

France 5 heeft '*L'oeil en la main*, een programma in LSF (Franse Gebarentaal) gepresenteerd door twee dove presentatoren met aandacht voor thema's die leven in de Franse Dovengemeenschap http://www.france5.fr/oeil-et-la-main/index-fr.php?page=archives&id_article=1529&showvideo=true

4.4. Situering binnen de globale context

De WFD (WereldDovenFederatie) voerde in 2008 een grootschalige enquête uit die resulteerde in het rapport "Deaf People and Human Rights" (Hualand & Allen 2009). Dit rapport is de grootste kennisdatabank over de situatie van dove mensen in 93 landen, waarvan de meeste landen ontwikkelingslanden. Bij de bevraging bleken alle landen in Oost-Europa en Midden-Azië dagelijkse uitzendingen te hebben in hun nationale gebarentaal (de meesten zo'n 10 minuten per dag). In Azië en de landen aan de Stille Oceaan zijn er meestal wekelijkse uitzendingen in gebarentaal. In de Arabische landen en Mexico, Centraal-Amerika en het Carribische Gebied, zijn er één of meerdere programma's per dag of een programma per week die getolkt worden. In Oost- en Zuid-Afrika wordt er meestal vertolking voorzien van nieuwsprogramma's, dagelijks of één keer per week. In West- en Centraal-Afrika en in de Arabische landen voorzien sommige landen vertolking van televisieprogramma's. Vergeleken met het aantal uren uitzendingen blijft het aantal programma's in

gebarentaal uiteraard zeer laag en veel landen zetten ook uitsluitend in op toegankelijke media en niet op gemeenschapsmedia. Toch doen de meeste van deze minder welvarende landen het veel beter dan de welvarende Vlaamse regio.

5. RELEVANTE WETGEVING

5.1. Vlaamse wetgeving

5.1.1. *Artikel 151 van het Mediadecreet*

Titel IV Televisiediensten, Hoofdstuk I Toegang tot televisiediensten voor personen met een visuele of auditieve handicap, art. 151

“De openbare omroeporganisatie van de Vlaamse Gemeenschap en de private televisieomroeporganisaties maken een aanzienlijk deel van hun omroepprogramma toegankelijk voor personen met een visuele of auditieve handicap. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van ondertiteling, audiobeschrijving, gebarentaal en auditieve ondertiteling.

Met ingang van 1 januari 2010 of nadat de private televisieomroeporganisaties, gedurende zes opeenvolgende maanden een gemiddeld marktaandeel van 2 percent behalen, voldoen zij aan de voorwaarden binnen de hierna bepaalde termijnen:

- Volledige ondertiteling binnen de twaalf maanden van het hoofdjournaal. Dit is het journaal met gemiddeld het hoogste kijkcijfer;
- Volledige ondertiteling van alle journaals en 90 procent van de informatieprogramma's binnen 36 maanden.

De Vlaamse Regering legt voor andere ondertiteling dan bedoeld in het derde lid van dit artikel, voor audiobeschrijving, voor gebarentaal en voor auditieve ondertiteling een tijdspad en quota op.

De Vlaamse Regering verstrekt voor elke techniek voor het toegankelijk maken van televisiediensten, subsidies.

De criteria hiervoor worden door de Vlaamse Regering vastgelegd.”

5.2. Europese richtlijnen

5.2.1. *Directive 2007/65/EC of the European Parliament and of the Council of 11 December 2007 amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities*

Artikel 64 stelt “The right of persons with disabilities [...] to participate and be integrated in the social and cultural life of the Community is inextricably linked to the provision of accessible audiovisual media services. The means to achieve accessibility should include, but need not be limited to, sign language, subtitling, [...].”

5.3. Internationale wetgeving

5.3.1. *UNESCO'S Universal Declaration on Cultural Diversity, Article 6, UNESCO 2001*

"While ensuring the free flow of ideas by word and image, care should be exercised that all cultures can express themselves and make themselves known. Freedom of expression, media pluralism, multilingualism, equal access to art and to scientific and technological knowledge, including in digital form, and the possibility for all cultures to have access to the means of expression and dissemination are the guarantees of cultural diversity."

5.3.2. *UN Universal Declaration of Human Rights, article 19, UN 1948*

"Everyone has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media regardless of frontiers."

5.3.3. *UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, UN 2006*

België ratificeerde deze Conventie in juli 2009. Hoewel de Conventie dove mensen ziet als mensen met een handicap, is ze voor Dovengemeenschappen zeer belangrijk omdat het de eerste internationale Conventie is die gebarentalen vermeldt en duidelijk het recht erkent van Dovengemeenschappen op versterking van hun taalkundige en culturele identiteit.

Artikel 21 bevat een aantal belangrijke bepalingen i.v.m. toegang tot en voorziening van informatie, ook via de media. Ook artikel 30 bevat een aantal belangrijke punten i.v.m. deelname aan het culturele leven.

Artikel 21

Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie

De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat personen met een handicap het recht op vrijheid van mening en meningsuiting kunnen uitoefenen, met inbegrip van de vrijheid om op voet van gelijkheid met anderen informatie en denkbeelden te vergaren, te ontvangen en te verstrekken middels elk communicatiemiddel van hun keuze, zoals omschreven in artikel 2 van dit Verdrag, onder meer door:

- a. Personen met een handicap tijdig en zonder extra kosten voor het publiek bedoelde informatie te verschaffen in toegankelijke vormen en technologieën, geschikt voor de verschillende soorten handicaps;
- b. *Het aanvaarden en faciliteren van het gebruik van gebarentalen*, braille, ondersteunende communicatie en alternatieve vormen van communicatie en alle andere toegankelijke middelen, communicatiemogelijkheden en –formats naar keuze van personen met een handicap in officiële contacten;
- c. Private instellingen die diensten verlenen aan het publiek, ook via het internet, aan te sporen informatie en diensten ook in voor personen met een handicap toegankelijke en bruikbare vorm te verlenen;
- d. De *massamedia*, met inbegrip van informatieverstrekkers via het internet, aan te moedigen hun diensten toegankelijk te maken voor personen met een handicap;

- e. *Het gebruik van gebarentalen te erkennen en te bevorderen.*

Artikel 30

Participatie in het politieke en openbare leven (enkel deze artikel relevant voor deze nota worden vermeld)

1. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap om op voet van gelijkheid met anderen deel te nemen aan het culturele leven en nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat personen met een handicap:
 - a. *Toegang hebben tot cultuur in toegankelijke vorm*
 - b. *Toegang hebben tot televisieprogramma's, films, theater en andere culturele activiteiten in toegankelijke vorm*
 - c. [...]
- [...]
4. Personen met een handicap hebben op voet van gelijkheid met anderen *recht op erkenning en ondersteuning van hun specifieke culturele en taalkundige identiteit, met inbegrip van gebarentalen en dovencultuur.*

6. REFERENTIES

Adriaenssens, J., De Meulder, M., & Smessaert, I., (Doof Actie Front); Van Herreweghe, M., Van Mulders, K., & Vermeerbergen, M. (Vlaams GebarentaalCentrum); Heyerick, I., & Verstraete, F. (Fevlado); Mouton, N., & Stevens, H. (Vlaams Volksvertegenwoordiger). (2005) *Toelichting erkenning Vlaamse Gebarentaal*. Werkdocument geschreven voor de hoorzitting van 21 april 2005 in het kader van de erkenning van de Vlaamse Gebarentaal.

Cormack, M. (2007) The Media and Language Maintenance. In M. Cormack & N. Hourigan (eds.), *Minority Language Media: Concepts, Critiques and Case Studies*, 52-68. Multilingual Matters.

Doens, E. (2000) *Kwalitatief onderzoek van ondertiteling door doven en slechthorenden*, intern document, VRT-studiedienst.

Haualand, H. & Allen, C. (2009) *Deaf People and Human Rights*. World Federation of the Deaf and Swedish National Association of the Deaf.

Kyle, J. & Allsop, L. (eds.) (1997) *Sign on Europe: A study of deaf people and sign language in the European Union*. Bristol: University of Bristol.

Ladd, P. (2007) Signs of Change: Sign Language and Televisual Media in the UK. In M. Cormack & N. Hourigan (eds.), *Minority Language Media: Concepts, Critiques and Case Studies*, 229-247. Multilingual Matters.

Loots, G., Devisé, I., Lichtert, G., Hoebrechts, N., Van De Ginste, C., & De Bruyne, I. (2003) *De gemeenschap van doven en slechthorenden in Vlaanderen. Communicatie, taal en verwachtingen omtrent de maatschappelijke toegankelijkheid*. Gent: Cultuur voor Doven.

Noben, S. (2009) *Sign Language Media. An exploration of Flemish Deaf Culture, media exigencies and cross-medial perspectives*. Ongepubliceerde MA-thesis, University of Art & Design, Helsinki.

Van Herreweghe, M. (1996) *Prelinguaal Dove Jongeren en Nederlands: een Syntactisch Onderzoek*. Ongepubliceerd Proefschrift, Universiteit Gent.

Van Herreweghe, M. & Vermeerbergen, M. (1998) *Thuishoren in een wereld van gebaren*. Academia Press.

Van Herreweghe, M. & Vermeerbergen, M. (2003) Het opsporen en invullen van "gaten" in het lexicon van de Vlaamse Gebarentaal. In T. Koole, J. Nortier & B. Tahitu (eds.), *Artikelen van de 4e Sociolinguïstische Conferentie* (p. 445-454). Delft: Eburon.

Vermeerbergen, M. (1998) Doven en slechthorenden in de media. In R. D'hoore, P. Vandeveldel & F. Verstraete (eds.) *Eindrapport over het onderzoek naar de status van de Gebarentaal in Vlaanderen*. (p. 8-27). Destelbergen: Cultuur voor Doven.

Vermeerbergen, M. & Van Herreweghe, M. (eds.) (2008) *Wat geweest/gewenst is. Organisaties van en voor dove in Vlaanderen bevroagd over 10 thema's*. Academia Press.

Schein, J.D. (1989) *At home among strangers*. Gallaudet University Press.

Stone, C. (2009) *Toward a Deaf translation norm*. Washington, D.C.: Gallaudet University Press.

Timmermans, N. (2005) *The status of sign languages in Europe*. Council of Europe publishing.

Advies van de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal omtrent het gebruik van Vlaamse Gebarentaal op de VRT voor de periode 2012-2016

In november 2010 schreef Fevlado, de Federatie van Vlaamse DovenOrganisaties, vzw een nota naar aanleiding van de beheersovereenkomst 2012-2016 met de VRT en de beleidsbrief media 2010-2011.

Vooreerst wil de Adviescommissie VGT duidelijk maken dat ze zich inhoudelijk achter deze nota van Fevlado schaart. De Adviescommissie VGT heeft echter beslist om zelf een aantal duidelijke prioriteiten naar voren te schuiven. Zoals in de tekst van Fevlado gebruikt ook de commissie het onderscheid tussen enerzijds gemeenschapsmedia en anderzijds toegankelijke media.

Gemeenschapsmedia:

Met gemeenschapsmedia wordt bedoeld dat er uitzendingen geproduceerd worden voor en door een bepaalde gemeenschap, c.q. de Vlaamse Dovengemeenschap, die zichzelf profileert als een cultureel-linguïstische minderheidsgroep in Vlaanderen. Zoals ook in de nota van Fevlado vermeld wordt, zijn gemeenschapsmedia voor de Vlaamse Dovengemeenschap erg belangrijk want:

[g]emeenschapsmedia kunnen in belangrijke mate bijdragen tot de ontwikkeling en verhoging van de status van de minderheidsgroep en haar cultuur, en zijn een krachtige tool voor taalplanning en taalbehoud en het versterken van de identiteit van de taalgemeenschap (Cormack 2007).
(Nota Fevlado p.6)

Tegelijkertijd kunnen dergelijke gemeenschapsmedia ingezet worden ter ondersteuning van een verhoogde interculturaliteit om de onbekendheid van de grotere maatschappij met de Vlaamse Dovengemeenschap te doen afnemen.

Wat betreft een mogelijke invulling van gemeenschapsmedia voor volwassenen en jongeren vindt de Adviescommissie een programma van ongeveer een half uur per week in prime time voor en door Dove gebarentaligen, dus met als voertaal Vlaamse Gebarentaal, prioritair. Binnen dit eigen programma moeten ook jongerenthema's aan bod kunnen komen. Voor de leeftijdscategorie van 0 tot 4-jarigen (K'tje) pleit de commissie voor een eigen soort 'Bumba' waarmee eenvoudige gebaren aangeleerd kunnen worden (cf. ook de webpagina's van Ketnet rond Kaatje en Vlaamse Gebarentaal die echter eerder een horende doelgroep hebben).

Toegankelijke media:

Wat betreft het toegankelijk maken van media schuift de commissie twee prioriteiten naar voren voor twee verschillende doelgroepen:

- Voor (jong-)volwassenen vraagt de commissie aansluitend op het journaal van 19u een samenvatting van een vijftal minuten in Vlaamse Gebarentaal door een dove presentator met een Nederlandse voice-over / met Nederlandse ondertiteling (eventueel op het tweede net). Hier wordt de voorkeur aan gegeven boven een rechtstreekse vertolking van het journaal in Vlaamse Gebarentaal. (Uiteraard kan ondertiteling van het journaal zoals dit nu reeds gebeurt, blijven bestaan aangezien daarmee een groot aantal (vooral ouderdoms-) doven en slechthorenden en anderstaligen bereikt wordt. Dit is een andere doelgroep dan de groep van Vlaamse gebarentaligen).
- Voor de categorie van 8 tot 12-jarigen (NT) pleit de commissie voor een integratie van een Dove presentator in het programma Karrewiet. Binnen deze leeftijdsgroep bevindt zich in elk geval een groot aantal dove jongeren voor wie ondertiteling Karrewiet nog niet voldoende toegankelijk maakt. Een dove presentator is voor de dove (pre)-adolescent ook een belangrijk rolmodel voor taalkundige en culturele identificatie.

